

2. Συνεισφορά στη συνειδητοποίηση της επείγουσας φύσης των θεμάτων που σχετίζονται με την περιβαλλοντική κρίση

Οι καλλιτεχνικές και γενικότερα οι πολιτιστικές δράσεις αποδείχθηκαν πολύ αποτελεσματικά εργαλεία για τη διερεύνηση θεμάτων που έχουν σχέση με το περιβάλλον, με έναν εναλλακτικό τρόπο. Πολλά projects εστιάζουν σε ζητήματα σχετικά με το περιβάλλον, όπως, για παράδειγμα, η μείωση της βιοποικιλότητας, και ακολουθούν μία διαφορετική προσέγγιση από την απλή επιστημονική παρουσίαση, που, πολλές φορές, δεν μπορεί να γίνει κατανοητή από τους απλούς και μη-ειδικούς πολίτες. Το παιχνίδι με τις αισθήσεις, τη δημιουργικότητα και τα συναισθήματα έχει αποδειχθεί ότι είναι μία επιτυχημένη στρατηγική για αύξηση της ευαισθητοποίησης και της γνώσης για τα περιβαλλοντικά θέματα. Με το να απευθύνονται στην καρδιά και το πνεύμα, αυτά τα projects ανακαλύπτουν εκ νέου την πολιτιστική διάσταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και φέρουν αυτό το πολύ σημαντικό σε παγκόσμια κλίμακα θέμα στην καθημερινή ζωή των πολιτών.

3. Πειραματισμός με στρατηγικές για βιώσιμη διαχείριση των πόρων των αστικών και αγροτικών περιοχών

Τα projects που ασχολούνται με τη συνδιαχείριση του δημόσιου χώρου, αστικού ή αγροτικού, προτείνουν μία προσέγγιση που θεωρεί τον δημόσιο χώρο ως ένα οικοσύστημα. Περιλαμβάνουν όλους τους μετόχους αυτών των χώρων, από τη δημόσια διοίκηση και τους ιδιωτικούς φορείς και τις επιχειρήσεις, έως τις τοπικές συλλογικότητες πολιτών και τους μεμονωμένους πολίτες. Τα projects διερευνούν νέους τρόπους διαχείρισης των αστικών και αγροτικών πόρων, νέους τρόπους κοινής δράσης και δόμησης αυτών των χώρων. Η συμμετοχή του κοινού βρίσκεται στην καρδιά αυτών των projects. Μαζί με τους πολίτες, οι πολιτιστικοί οργανισμοί εφευρίσκουν εργαλεία και μεθοδολογίες που στοχεύουν στην ανάπτυξη ανθεκτικών αλλά και φιλικών προς τους χρήστες μοντέλων για τις πόλεις. Η αναβίωση παραδοσιακών δεξιοτήτων και γνώσης μεταξύ των πολιτών είναι πολύ σημαντική για τα ίδια τα projects, ώστε να αναπτυχθεί μία αίσθηση του συνανήκειν. Τα projects αποδεικνύουν ότι οι πολιτιστικές δράσεις στην πόλη συμβάλλουν στο δικαίωμα συμμετοχής στον δημόσιο βίο, αυξάνοντας, παράλληλα, και τις δυνατότητες που παρέχονται στους πολίτες.

4. Δημιουργία ενός νέου αφηγήματος για το μέλλον

Πολλά projects επικεντρώνονται σε μία κριτική θεώρηση των περιβαλλοντικών θεμάτων, συνδέοντάς τα και με άλλα κοινωνικά ζητήματα. Δίνουν ώθηση σε νέες ερμηνείες και πειραματισμούς σε σχέση με την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά, παράλληλα, προτείνουν και λύσεις σε βασικά ερωτήματα, όπως είναι το πώς επιθυμούμε να ζήσουμε στον πλανήτη Γη στο μέλλον και τι είδους σχέσεις επιθυμούμε να χτίσουμε με τους συνανθρώπους μας και με το περιβάλλον. Αυτή η προσέγγιση διερευνά τα υπάρχοντα μοντέλα με κριτική ματιά, από τους τόπους κατοικίας και την παραγωγή τροφής, στην αμφισβήτηση του αποικιοκρατικού παρελθόντος της Ευρώπης και την αλλαγή των παραδοσιακών δομών στους πολιτιστικούς οργανισμούς. Με αυτόν τον τρόπο, τα περιβαλλοντικά ζητήματα δίνουν την ευκαιρία στους ευρωπαίικούς πολιτιστικούς οργανισμούς να επαναπροσδιορίσουν την αποστολή τους στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, με μία νέα ματιά.

Για περισσότερη έμπνευση, μπορείτε να συμβουλευθείτε και τις ιστοσελίδες των projects που παρατίθενται στη συνέχεια και που ασχολούνται με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα:

- **Studiotopia, Art meets science in the Anthropoc**, με Έλληνα εταίρο τη **Στέγη Ιδρύματος Ωνάση**
- **The Table and the Territory**, με Έλληνα εταίρο τον οργανισμό **Locus Athens**
- **A Mediterranean Garden**, με τον οργανισμό **Anemon**, ως συντονιστή, και το **Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης**, ως εταίρο, από Ελλάδα
- **Cooperating for Environmental Sustainability**
- **Changing Weathers**
- **European Artizen Initiative**
- **Imagine 2020 (2.0)**
- **Creative Climate Leadership**
- **Creative Food Cycle**
- **Cultural Adaptations**
- **Material Designers**
- **Supporting and Promoting the Arts in Rural Settlements of Europe**
- **ACT – Art Climate Transition**
- **Green Europe Experience (GEX)**
- **Green Revisited: Encountering Emerging Nature-cultures**
- **Versus+ – Heritage for People**
- **New CreaTIVE trails**
- **OSCaR – A project for Opera sceneries circularity and Resource efficiency**
- **TAKING CARE – Ethnographic and World Cultures Museums as Spaces of Care**
- **AAA. Accessible Art for All**
- **Confederacy of Villages**
- **Cultures for Resilience**
- **European Creative Rooftop Network – R-EU-FTOP**
- **Footprints**
- **HUMAN CITIES – Creative works with small and remote places (SMOTIES)**
- **Roots & Seeds XXI. Biodiversity Crisis and Plant Resistance**
- **Small Festivals Accelerator**

Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, γνωστή και ως Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, αποτελεί μία πολύ σημαντική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα τελευταία χρόνια, έχει κερδίσει ιδιαίτερη προσοχή σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο και ως συνέπεια πολλά κείμενα πολιτικής, προγράμματα και δράσεις ασχολούνται με αυτή. Ανάμεσα σε αυτά, είναι και η **Νέα Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τον Πολιτισμό του 2018**, που θέτει το πλαίσιο για συνεργασία στον τομέα του πολιτισμού, καθώς και το πολυετές **Πρόγραμμα Εργασιών για τον Πολιτισμό 2019-2022 του Συμβουλίου Υπουργών Πολιτισμού και Οπτικοακουστικών της Ε.Ε.**, το οποίο εξειδικεύει τις σχετικές πολιτικές και θέτει προτεραιότητες, από κοινού με τα κράτη μέλη της Ε.Ε.

Η βιωσιμότητα αναδείχθηκε ως πολιτική προτεραιότητα και στο πλαίσιο της **Στρατηγικής Ατζέντας 2019-2024 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής**, η οποία πρόσφατα υιοθετήθηκε. Με αυτόν τον τρόπο η Ε.Ε. αποδεικνύει τη δέσμευσή της να ενδυναμώσει και να εμβαθύνει περαιτέρω την προσπάθεια που έχει σημειωθεί έως σήμερα και να διερευνήσει νέες ευκαιρίες σε αυτόν τον τομέα.

Το Πρόγραμμα Δημιουργική Ευρώπη και το **Σκέλος Πολιτισμός**, μέσω της χρηματοδότησης διακρατικών σχεδίων συνεργασίας (transnational cooperation projects), αρχικά ασχολήθηκε με αυτή την προτεραιότητα κατά τη διάρκεια της προηγούμενης χρηματοδοτικής περιόδου 2014-2020. Πολλά από αυτά τα projects προσπάθησαν να αναδείξουν τη σημασία των βιώσιμων πρακτικών στον τομέα του πολιτισμού και να προτείνουν νέους τρόπους εργασίας, πιο φιλικούς προς το περιβάλλον, όσον αφορά τη διακρατική κινητικότητα των επαγγελματιών του πολιτισμού, την ανάπτυξη δεξιοτήτων (capacity building), καθώς και την ανάπτυξη του κοινού των πολιτιστικών οργανισμών (audience development).

Τα συγκεκριμένα παραδείγματα αποδεικνύουν, παράλληλα, ότι η **περιβαλλοντική βιωσιμότητα** βρίσκεται σε διασύνδεση με τις άλλες δύο πολύ σημαντικές προτεραιότητες της Ε.Ε., την **ψηφιοποίηση** και την **ισότητα των φύλων**. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα projects που ασχολούνται με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα βασίζονται σε ψηφιακά μέσα για να ενθαρρύνουν τους πολίτες να ενημερωθούν για τη μετάβαση προς οικολογικές πρακτικές. Τα projects με βασική θεματική την ψηφιοποίηση ενθαρρύνουν την απασχόληση γυναικών σε ψηφιακές δράσεις, σε έναν τομέα που γενικά θεωρείται ως ανδροκρατούμενος. Σε άλλες περιπτώσεις, τα projects που προωθούν την ισότητα των φύλων τονίζουν τη διασύνδεση της κλιματικής αλλαγής και του φύλου, καθώς η καταστροφή του περιβάλλοντος επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό τις πιο ευάλωτες ομάδες της κοινωνίας, στις οποίες ανήκουν και οι γυναίκες.

Τα ευρωπαϊκά διακρατικά σχέδια συνεργασίας που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα μπορούν να προωθήσουν αποτελεσματικά τους βασικούς πυλώνες της Ε.Ε. Μέσω αυτών των καλών πρακτικών, αποδεικνύεται για άλλη μια φορά το γεγονός ότι ο πολιτισμός έχει τη δύναμη να φέρει στο προσκήνιο το ζήτημα της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Κατά την πρώτη επταετία του Προγράμματος, ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός πολιτιστικών οργανισμών εστίασαν στο ζήτημα της βιωσιμότητας. Μέσω των προτάσεών τους, τα projects που υλοποιήθηκαν αποτέλεσαν πρωτοπόρους σε αυτόν τον τομέα, εγκαινιάζοντας μία συζήτηση που στο νέο Πρόγραμμα για την επταετία 2021-2027 αποκτά σημαντική θέση. Παρά τη μεγάλη διαφοροποίηση σε μορφή, τομείς, περιεχόμενο και στρατηγικές, αυτά τα projects εναρμονίζονται με την προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να εφαρμόσει την **Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία** και το **Νέο Ευρωπαϊκό Bauhaus**. Επίσης, τοποθετούν στο επίκεντρο της συζήτησης το ερώτημα: μπορεί η βιώσιμη ανάπτυξη να θεωρηθεί όντως βιώσιμη αν υλοποιηθεί χωρίς να λάβει υπόψη τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά των κοινοτήτων; Το να φανταστεί κάποιος ένα ελκυστικό μέλλον είναι κυρίως μία πράξη πολιτισμού, αφού η αμφισβήτηση, ο πειραματισμός και η σκέψη για ένα μέλλον που επιθυμούμε απαιτούν προσπάθεια ώστε να υλοποιηθούν διαδικασίες που χρησιμοποιούν τη δημιουργικότητα, τη φαντασία, την κριτική σκέψη και τη δημοκρατική συζήτηση, ως υλικά για πολιτιστική δημιουργία. Είναι πρωτίστως μία πράξη πολιτισμού, για την οποία ο τομέας, κατά τα τελευταία επτά χρόνια έχει αναπτύξει νέες δεξιότητες και έχει διδαχθεί και μοιραστεί πολλά μαθήματα, χάρη στα διακρατικά projects του Προγράμματος Δημιουργική Ευρώπη.

Αν και οι προσεγγίσεις και οι θεματικές διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, μπορούμε, παρόλα αυτά να εντοπίσουμε τέσσερα πεδία, με τα οποία οι πολιτιστικοί οργανισμοί διερεύνησαν το ζήτημα της βιωσιμότητας:

1. Διερεύνηση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου των δράσεων πολιτισμού

Η διερεύνηση της ικανότητας του τομέα να ενσωματώσει τη βιωσιμότητα οδήγησε πολλά projects να σκεφτούν νέα μοντέλα για την υλοποίηση των δράσεων τους. Έτσι, αναγκάστηκαν να εξερευνήσουν και να δοκιμάσουν νέους τρόπους οργάνωσης των αξιακών τους αλυσίδων, με τελικό σκοπό να μειώσουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των δράσεων τους. Τα ψηφιακά μέσα, σε αυτή την περίπτωση, παρείχαν νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων. Από το σχέδιο έως την όπερα και τα μουσικά φεστιβάλ, αυτά τα projects είχαν ως στόχο να ενσωματώσουν τις αρχές της κυκλικής οικονομίας στις δημιουργικές τους διαδικασίες. Ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος των πολιτιστικών δράσεων ενσωματώθηκε πλήρως ως νέο κριτήριο για δράση αλλά και αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου των πολιτιστικών δράσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, πολλά projects υλοποίησαν δράσεις ανάπτυξης δεξιοτήτων, με σκοπό να προετοιμάσουν τους επαγγελματίες του πολιτισμού ώστε να ενσωματώσουν την περιβαλλοντική διάσταση σε κάθε στάδιο της παραγωγής πολιτιστικού προϊόντος. Πολλά από τα εργαλεία που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο αυτών των projects αναδείχθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια ως σημείο αναφοράς για όλους τους οργανισμούς που επιθυμούν να μειώσουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των δράσεων τους.

Η παρούσα έκδοση βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην ψηφιακή έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής “Creative Europe 2014-2020, Gender Equality, Sustainability and Digitalisation: cultural cooperation projects for a Union that strives for more”. Αποτελεί μία ελεύθερη μετάφραση κάποιων σημείων της αλλά ο στόχος της παρούσας έκδοσης στην ελληνική γλώσσα είναι να παρουσιάσει τις βασικές προτεραιότητες του νέου Προγράμματος Δημιουργική Ευρώπη 2021-2027, μέσω του έργου που επιτεύχθηκε στο προηγούμενο Πρόγραμμα 2014-2020.

European Commission, European Education and Culture Executive Agency, Creative Europe 2014-2020, Gender Equality, Sustainability and Digitalisation: cultural cooperation projects for a Union that strives for more, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2797/69053>

Κείμενο: Ειρήνη Κορμνηνού, Project Manager του Γραφείου «Δημιουργική Ευρώπη Ελλάδας»

Η παρούσα δημοσίευση χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η δημοσίευση δεσμεύει μόνο τη συντάκτριά της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που παρέχονται σε αυτήν.

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο οικειοποίηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη συγγραφή της παρούσας έκδοσης. Η συντάκτρια διατηρεί όλα τα νόμιμα δικαιώματα.